

**ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА»**

**МАТЕРІАЛИ
IV Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених**

(5 листопада 2024 року)



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СІМЕЙНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Збірник матеріалів
IV Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Випуск 4
5 листопада 2024 року

Одеса
Видавництво ТОВ «Лерадрук»
2024 рік

Рекомендовано до друку Вченою радою університету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Педагогічний альманах «Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика»: збірник матеріалів IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (5 листопада 2024 року). Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2024. Вип. IV. 301 с.

Організаційний комітет:

- | | | |
|----------------|---|---|
| Богущ А. М. | — | дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор (голова); |
| Бабчук О. Г. | — | кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (заступник голови); |
| Кавиліна Г. К. | — | кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (відповідальний секретар); |
| Булгакова О.Ю. | — | доктор психологічних наук, доцент, декан факультету дошкільної педагогіки та психології; |
| Левицька М.І. | — | методист кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології |

Матеріали збірника відображають наукові дослідження і їх результати, здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів та молодих науковців, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Відповідальність за зміст, точність цитат, прізвищ і представлених даних несе автор.

Технічне редагування матеріалів збірника – О.І. Кисельова.

<i>Новікова Н. В.</i> Психологічна характеристика міжособистісних стосунків дітей дошкільного віку.....	86
<i>Сторож В. В., Набухотна Н. М.</i> Педагогічні умови для розвитку навичок подолання агресивних проявів у дітей старшого дошкільного віку.....	92
<i>Плачкова К. М.</i> Розвиток адекватної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО.....	97
<i>Шевченко С. О.</i> Інтелектуальна готовність дитини до школи.....	105

Розділ II. Інноваційні методи та технології у просторі дошкільної освіти

<i>Булгакова О. Ю., Алексеенко В. В.</i> Ігрова технологія як сучасний засіб розумового виховання дошкільників.....	111
<i>Булгакова О. Ю., Балаклєйцев О. О.</i> Наукові уявлення про розвиток творчих здібностей дітей у психолого-педагогічній літературі.....	115
<i>Булгакова О. Ю., Бойчук О. С.</i> Концепція емоційної сфери: теоретичний аналіз різних авторських підходів.....	122
<i>Булгакова О. Ю., Львов В. Ю.</i> Роль казкотерапії в розвитку емоційної сфери дошкільників: науково-практичний аспект.....	127
<i>Валлер К. М.</i> Освітньо-виховний потенціал природи у розвитку дітей від 2-4 років (на прикладі швейцарського лісового дитячого садка КлеверКідз).....	133
<i>Ковиліна В. Г., Довбиш М.-Н. О.</i> Інноваційні методи як засіб естетичного розвитку в закладах дошкільної освіти.....	143
<i>Кримова Н. О., Салагор О. С.</i> Педагогічні умови формування соціальної компетентності дошкільників в умовах дистанційного навчання.....	149
<i>Найда Р. Г., Димитрова К. І.</i> Впровадження педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського у сучасну дошкільну освіту: перспективи та виклики.....	155

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ НАВИЧОК ПОДОЛАННЯ АГРЕСИВНИХ ПРОЯВІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

**К. пед.н., доц. В. В. Сторож
Магістрантка Н. М. Набухотна**

У сучасному суспільстві проблема агресії серед дітей стає все більш актуальною. Різноманітні соціальні, психологічні та екологічні фактори можуть негативно впливати на формування дитячої особистості, викликаючи агресивні прояви. Діти старшого дошкільного віку є особливо вразливою групою, оскільки в цьому віці відбувається активне формування основних навичок соціальної взаємодії та саморегуляції поведінки. Важливою умовою їхнього гармонійного розвитку є навчання ефективному подоланню агресії. Актуальність цього дослідження полягає в необхідності розробки та впровадження педагогічних умов, які б сприяли розвитку у дітей навичок управління агресивною поведінкою, що є важливим етапом у їхньому особистісному та соціальному розвитку.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов, які сприяють розвитку навичок подолання агресивних проявів у дітей старшого дошкільного віку.

Для досягнення мети поставлені наступні завдання: теоретичний аналіз наукових джерел з питань дитячої агресії та методів її подолання, емпірично дослідити вплив соціальних та сімейних умов на формування навичок управління агресивною поведінкою.

Проблема дитячої агресії є об'єктом досліджень багатьох відомих науковців, які запропонували різні підходи до її розуміння та методів корекції. Базовий компонент дошкільної освіти (БКДО) акцентує увагу на необхідності формування у дітей соціальних навичок, емоційної грамотності та здатності до саморегуляції. У контексті подолання агресивних

проявів, важливим є створення середовища, яке сприяє розвитку позитивної комунікації, емпатії та співпраці між дітьми. БКДО вимагає від вихователів застосування активних методів навчання, які б сприяли не лише академічному, а й соціальному розвитку дітей дошкільного віку [1].

Теорію соціального навчання розробив А. Бандура, згідно з якою агресія формується через спостереження та наслідування агресивної поведінки дорослих та медіа. Він підкреслював важливість позитивних рольових моделей для запобігання агресії у дітей [5].

Один з провідних теоретиків фрустраційної теорії агресії М. Заброцький, вважав, що агресія є реакцією на фрустрацію, але вона може проявлятися лише за певних умов, таких як наявність агресивного стимулу. Він стверджував, що агресія може бути не тільки руйнівною, але й творчою силою, яка допомагає особистості подолати життєві труднощі [2].

Українська науковиця О. Кононко, акцентувала увагу на важливості емоційної рефлексії у дітей для ефективного подолання агресивних імпульсів. Вона вважала, що розвиток емоційного інтелекту є ключовим елементом у процесі подолання агресії [3].

Особливості дитячої агресії у контексті соціально-психологічного розвитку дитини вивчала Н. Рептух. Вона досліджувала вплив сімейних конфліктів та стилю виховання на формування агресивної поведінки [4].

Психологічні аспекти агресії та можливості її корекції через психотерапевтичні практики досліджувала Т. Червона. За результатами її дослідження, агресія є реакцією на незадоволені потреби та внутрішні конфлікти особистості [6].

Важливо зазначити, що агресивна поведінка у дітей не є вродженою характеристикою, а скоріше наслідком їхнього оточення та досвіду. У таких умовах особливо важливою є роль вихователів і психологів у створенні сприятливих педагогічних умов для розвитку навичок конструктивного вирішення конфліктів і саморегуляції емоцій. Важливо викорис-

товувати ігрові методи, арт-терапію та інші активні форми роботи, які дозволяють дітям виражати свої почуття та емоції, розуміти їх і навчатися їх регулювати.

Формування позитивного соціального середовища, де діти можуть вільно спілкуватися, підтримувати одне одного та отримувати емоційну підтримку від дорослих, стає критично важливим. Це середовище повинно бути сприятливим для розвитку емпатії, співчуття та здорових стосунків, що допоможе дітям справлятися з емоційними труднощами та зменшити агресивні прояви.

Залучення дітей до активної діяльності, яка сприяє їх емоційному розвитку та соціалізації, допоможе не лише зменшити рівень агресії, а й сприяти формуванню здорової особистості, здатної адаптуватися до складних умов сучасного світу.

Дослідження навичок подолання агресивних проявів у дітей старшого дошкільного віку, проводилося в Одеському закладі дошкільної освіти «Ясла-садок» № 228. В експерименті взяли участь 44 дитини старшого дошкільного віку. Групи учасників були розподілені на експериментальну (група «Кораблик») та контрольну (група «Котики»), кожна з яких налічувала по 22 дитини.

На констатувальному етапі дослідження використовувалися такі діагностичні методики:

1. Тест «Незавершені речення» – цей тест використовувався для вивчення реакцій дітей на певні ситуації, які провокують агресивну поведінку. Методика дозволила виявити типові реакції дітей на конфліктні ситуації та їхню здатність до контролю агресивних імпульсів.

2. Спостереження за поведінкою дітей – під час ігор та колективних завдань фіксувалася частота агресивних проявів, таких як словесна агресія, фізичні напади, соціальна агресія тощо.

3. Анкетування педагогів та батьків – надавалися анкети для оцінки рівня агресивності дітей з точки зору дорослих, що дало змогу комплексно оцінити поведінку дітей у різних

середовищах (сім'я, заклад дошкільної освіти).

Результати констатувального етапу показали, що у більшості дітей спостерігався середній (41%) та низький (54%) рівень сформованості навичок подолання агресії. Лише 5% дітей експериментальної групи продемонстрували високий рівень уміння долати агресію.

Формувальний етап експерименту був спрямований на впровадження спеціально розроблених педагогічних умов та заходів, що включали:

1. Емоційна рефлексія: навчання дітей розумінню своїх емоцій та їх конструктивному вираженню. Використовувалися різні методи, такі як тематичні бесіди, інтерактивні ігри та вправи на розвиток саморегуляції, медитативні практики, які допомагали дітям контролювати свої емоції.

2. Розвиток саморегуляції: включення релаксаційних технік та ігрових методів, що дозволяють дітям краще контролювати агресивні імпульси. Цей компонент формувального етапу включав вправи на розвиток вміння стримувати агресивні пориви та конструктивно вирішувати конфліктні ситуації.

3. Розвиток навичок взаємодії в колективі: інтерактивні ігри, спрямовані на співпрацю, у яких діти навчалися вирішувати конфлікти без застосування агресії. Заняття включали рольові ігри, де діти могли практикувати різні способи виходу з конфліктних ситуацій.

Окрім цього, програма включала роботу з батьками, які отримували рекомендації щодо виховання дітей у дусі ненасильницької комунікації.

Це партнерство між вихователями та батьками було необхідним для забезпечення єдності виховного процесу та ефективності корекційних заходів.

Контрольний етап дослідження передбачав проведення повторної діагностики з використанням тих самих методик, що й на констатувальному етапі. Результати контрольного етапу свідчать про значні позитивні зміни в експерименталь-

ній групі: кількість дітей з високим рівнем сформованості навичок подолання агресії зросла з 5% до 32%; середній рівень також збільшився з 41% до 45%; кількість дітей з низьким рівнем зменшилася з 54% до 23%.

У контрольній групі, яка не зазнала впливу цілеспрямованих педагогічних заходів, змін майже не відбулося. Високий рівень сформованості залишився на рівні 14%, а низький рівень зберігся на позначці 50%.

Результати експериментального дослідження підтвердили ефективність запропонованої педагогічної методики. Систематичне використання розроблених педагогічних умов сприяло значному підвищенню рівня сформованості вміння долати агресію у дітей експериментальної групи.

Це свідчить про важливість застосування комплексного підходу до розвитку навичок саморегуляції та конструктивної взаємодії у дітей старшого дошкільного віку.

Напрямки можливих подальших досліджень можуть бути спрямовані на дослідження впливу сімейного середовища. Вивчення ролі батьківського виховання та сімейної атмосфери у формуванні агресивної поведінки у дітей. Розробці методик для молодшого дошкільного віку. Визначення оптимальних педагогічних умов для розвитку навичок подолання агресії у дітей молодшого дошкільного віку. Інтеграція сучасних технологій. Використання інтерактивних методів та засобів, таких як цифрові платформи, ігрові програми для навчання дітей навичкам подолання агресії.

Загалом, результати дослідження підтверджують важливість і необхідність використання спеціальних педагогічних умов для формування навичок подолання агресії у дітей, що дозволяє забезпечити їх гармонійний розвиток та успішну соціалізацію в суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти: державний стандарт дошкільної освіти (нова редакція). Наказ МОН

України від 12.01.2021). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 13.09.2024).

2. Заброцький М. М. Основи вікової психології. Тернопіль: Богдан, 2006. 112 с.

3. Кононко О. Л. Дитяча агресія: специфіка, причини виникнення, виховання вміння її долати. *Нова педагогічна думка*. 2019. № 3. С. 80–86.

4. Рептух Н. О. Корекція та профілактика становища дитини в сім'ї як спосіб зниження її агресивності. Практична психологія та соціальна робота. 2018. № 8. С. 37–46.

5. Теорії агресії й наслідування. URL: <https://studfile.net/preview/2425187/page:7/> (дата звернення 16.09.2024).

6. Червонна Т. Діагностика і корекція агресивності у дітей. Київ: Редакції загально педагогічних газет, 2014. 128 с.

РОЗВИТОК АДЕКВАТНОЇ САМООЦІНКИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО

Магістрантка К. М. Плачкова

Розвиток адекватної самооцінки у дітей старшого дошкільного віку є ключовим аспектом їхнього психічного розвитку, соціалізації та успішності в подальшому житті. В умовах сучасного освітнього середовища, яке орієнтоване на індивідуалізацію навчального процесу, це питання набирає особливої актуальності. Система дошкільної освіти (ЗДО) в Україні, відповідно до Базового компонента дошкільної освіти (БКДО), повинна забезпечувати всебічний розвиток дитини, зокрема формування адекватної самооцінки, що є основою для її здорового психічного розвитку та соціальної адаптації.

Метою даної статті є дослідження процесу розвитку